

" ASALARI HAQIDA "

Abdukarimova Nodira

Andijon davlat unversiteti tabiy fanlar fakulteti biologiya yonalishi

3bosqich 302 guruh talabasi

Abstract: *Ushbu maqolada asalari uning tabiati va nasli haqida ma'lumot olasiz.*

Kalit so'zlar: *chang, ari, tuxumi, apparati, nektar.*

KIRISH

ASALARI, bolari (*Apis mellifera* L.) — arilar oilasining bir turi. Asalari vatani Jan. Osiyo hisoblanadi. Hoz. davrda jan. kengliklardan Chekka Shimolgacha tarkalgan. Asalarilar, asosan, oila bo'lib yashaydi. Bir oila bir ona (xalq tilida «podshosi» deb ham yuritiladi), bir necha ming ishchi va bir necha yuz erkak Asalaridan iborat. Ona Asalari tanasi uz. 20 — 25 mm, vazni 200 — 250 mg, bahordan kuzga kadar tuxum qo'yish va oilani boshqarish vazifasini bajaradi. Qanoti tanasining yarmini qoplaydi, nektar, gul changini yig'uvchi apparatining yukligi bilan farq qiladi. Ona Asalarining jinsiy a'zolari rivojlangan. 5 yilgacha yashaydi (tajribali asalarichilar ona Ani har ikki yilda yangilab turadilar). Bir sutkada 2 — 2,5 mingtagacha tuxum qo'yadi. O'talangan tuxumlardan 21 kunda ishchi Asalari, o'talanmagan tuxumlardan 24 kunda erkak Asalari chiqadi. Agar lichinkalarni ishchi Asalarilar asalari suti bilan oziqlantirib tursa 16 kunda ona Asalari chiqadi. Tuxumdan chiqqan ona Asalari 7 — 8 kunda jinsiy balog'atta yetadi. Erkak Asalari tanasi uz. 15 — 17 mm, vazni 200 mg, qorin qismi to'mtoq bo'lib, oldingi qanotlari uzun, gul changi va nektar yiguvchi apparati, nayzasi yo'q, ko'kragi keng, xartumi qisqa. Bir oilada 80 — 100 tagacha erkak Asalari bo'ladi. Asosiy vazifasi ona Asalarini urug'lantirish (asosan, havoda juftlashadi, urug'lantirganidan keyin halok bo'ladi). Ular uyada faqat yozda bo'ladi, kuzda oilada urchish ishlari to'xtashi bilan ularni ishchi Asalarilar uyadan quvib chiqaradi. Ishchi Asalari tanasi uz. 11 — 15 mm, vazni o'rtacha 100 mg, jinsiy a'zolari rivojlanmagan, urgochi asalarilar bo'lib, yozda 35 — 40 kun, qishda 3 oy yashaydi. Bir oilada yozda 60 — 80 ming, qishda 10—15 ming ishchi Asalari bo'ladi, soatiga 60 km tezlikda ucha oladi, oiladan 2 — 3 km va undan ortiq masofaga uchib borib, nektar va gul changini yig'ish, nektarni asalga aylantirish, mum ishlash, lichinkalarni boqish, katak qurish, uyani qo'riqlash kabi ishlarni bajaradi. A qadimdan qimmatbaho mahsulotlar bo'lgan asal, propolis, mum, ona asalari suti, asalari zahari va b. ni olish, shuningdek q. x. ekinlarini mevali

bog'larni changlatish uchun boqiladi (q. Asalarichilik). A. oilasi bir mavsumda 140 — 150 kg asal to'playdi, bundan 100 kg Asalari ta'minotiga sarflansa, 40 — 50 kg asal ajratib olinadi. Asalari oila a'zolarining xizmat faoliyati o'zaro bog'liq bo'lganidan ularning birortasi ham o'zicha mustaqil hayot kechira olmaydi. Zotlari: O'rta Rossiya o'rmon (qoramtir) Asalari zoti (A.m. millifera) — eng ko'p tarqalgan zotlarga kiradi. Arilari yirik, asaldorligi yuqori, sovuqqa chidamli, har bir oiladan 100 kg gacha asal olish mumkin. Kavkaz (Gruziya) tog'qo'ng'ir Asalari zoti (A. m. caucasica) — asosan, Zakavkazye, O'rta Osiyoda tarkalgan. Karpat Asalari zoti — G'arbiy Ukrainaning tog'li r-nlari va Karpat ortida ko'p uchraydi. Rangi qoramtir, tabiati yumshoq, xartumi uzun. Italiya sariq A. zoti (A.m. ligustuca)ning kelib chiqishi Italiya hisoblanib, Kanada, AQSH, Avstraliya va Yangi Zelandiyada tarqalgan. Keyinchalik Finlyandiya, Yaponiya, Xitoy va Hindistonga ham keltirilgan. 1964 — 70 y. larda O'zbekistonga keltirib sinalgan. Paxta ekiladigan yerlarda yuqori mahsuldorlikka erishildi. Uzoq Sharq A. zoti — Uzoq Sharq (Primorye, Xabarovsk)da ko'p tarqalgan. Zot Ukraina, O'rta Rossiya, Italiya va Kavkaz Asalari lari ishtirokida yetishtirilgan, mahsuldorligi o'rtacha. Kraina kulrang Asalari zoti (A.m. carnica) — Yugoslaviya, Avstriya tog'larida keng tarqalgan. Tashqi ko'rinishdan Kavkaz tog'-qo'ng'ir Asalari siga o'xshaydi, mahsuldorligi o'rtacha.

Xulosa

Shunday qilib ushbu maqola sizga asalari haqida to'liq ma'lumot berdi.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 16 oktyabrdagi "Respublikamizda asalarichilik tarmog'ini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi – 3327 sonli qarori.
2. Isamuhamedov A.I. Nikadamboev X.K. Asalarichilikni rivojlantirish asoslari. Toshkent. «Sharq» nashriyoti, 2013.
3. Тураев О.С. Технология содержание пчелиных семей в хлопкосиющей зон Бухарского области. Автореферат канд. диссертации. 2006.